

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Ieper Eekhofstraat 14 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020H296

september 2020

NOTA VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Voorafgaand:
LUCHTFOTOGRAFISCHE STUDIE
ARCHEOLOGIE NOTA (2020A179)

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Simon Verdegem, Raph De Brant

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert nv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert nv. Ruben Willaert nv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1. Programma van maatregelen	6
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Synthese van het voorafgaande onderzoek.....	7
1.3 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.....	9
1.3.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	9
1.3.2 De aanwezigheid van een archeologische site.....	10
1.3.3 Impactbepaling	11
1.3.4 Waardering van de archeologische site	12
1.3.5 Bepaling van de maatregelen.....	12
1.4 Programma van Maatregelen	13
1.4.1 Afbakening van de op te graven zone.....	13
1.4.2 Beschrijving van de wetenschappelijke doelstellingen	14
1.4.3 Beschrijving van de aan te wenden opgravingsstrategie, -methoden en – technieken.....	15
1.4.4 Implicaties voor het terrein en de nog geplande sloopwerken in afwachting van het geadviseerde onderzoek.....	16
1.4.5 Mogelijke afwijkingen van het Programma van Maatregelen.....	17
1.4.6 Raming uit te voeren opgraving	18
1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders	18
1.4.8 Voorstel voor bewaring van het te verwachten archeologisch ensemble	18
1.5 Conclusie	19
Deel 2. Bibliografie	20

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (© Geopunt).....	8
Figuur 2: Overzicht van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek.	9
Figuur 3: Geïnterpreteerde allesporenkaart	10
Figuur 4: Overzicht van de geplande werken.	11
Figuur 5: Advieszone voor verder onderzoek.....	16

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
--	---

Deel 1. Programma van maatregelen

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) Projectcode	2020H296	
b) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Ruben Willaert nv OE/ERK/Archeoloog/2015/00069	
c) De locatie van het vooronderzoek:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	Hollebeke
	Postcode	8902
	Adres	Ieper Eekhofstraat 14
	Toponiem	/
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	Xmin = 47729 Ymin = 167304 Xmax = 47830 Ymax = 167375
d) Het kadasterplan met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelnummer of -nummers	Ieper, Hollebeke (Afdeling 15), Sectie A, nr. 200 p3(partim) Voormezele (Afdeling 14), Sectie C, nr's 293z(partim), 293v, 200p3 (partim) Zie Figuur 1	

1.2 Synthese van het voorafgaande onderzoek

Aanleiding van het proefsleuvenonderzoek is de geplande realisatie van een nieuwe golf-oefenhal aan de Eekhofstraat 14 te Hollebeke, Ieper. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van Golf- en Countryclub Palingbeek en is ca. 1.813 m² groot, waarvan ca. 565 m² bebouwd is en 140 m² verhard. Deze aanwezige infrastructuur wordt in het kader van de geplande ontwikkeling afgebroken. Aangezien de bestaande infrastructuur in gebruik blijft tot de nieuwe is gerealiseerd was het echter economisch en praktisch onwenselijk om het volledige terrein gelijktijdig te onderzoeken.

Daarom wordt het projectgebied in twee fasen onderzocht. Het voorliggende verslag heeft betrekking tot het westelijke deel van het projectgebied dat als FASE 1 zal worden behandeld.

Nadien zal in FASE 2, thans nog ontoegankelijk door de bestaande bebouwing, ook het oostelijke deel aan een proefsleuvenonderzoek, en eventuele vervolgonderzoeken, worden onderworpen.

Het voorgaande bureauonderzoek bood onvoldoende informatie om de archeologische waarde van het terrein te bepalen en daarom werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Het onderzoek had plaats op dinsdag 15 september. Uitwerking en rapportage zijn van start gegaan op 16 september 2020.

Het terrein werd geëvalueerd door middel van 4 proefsleuven met lokale uitbreidingen en een kijkvenster. Het westelijke deel van het plangebied werd als fase 1 volledig uitgevoerd volgens het Programma van Maatregelen met 4 NO-ZW-georiënteerde proefsleuven. In het oostelijke deel was de bebouwing en vegetatie nog aanwezig, deze zone wordt in een tweede fase onderzocht.

Aanvullend op de proefsleuven werd een kijkvenster aangelegd tussen sleuf 2 en sleuf 3 in een zone met twee lineaire sporen om deze beter te kunnen interpreteren en de relatie ervan met de loopgraaf in sleuf 3 te onderzoeken.

Tijdens de aanleg van de sleuven werden 3 bodemkundige profielen geplaatst, teneinde de bodemopbouw te kunnen vaststellen. Hieruit bleek dat de bodem een AC-opbouw kende met een ondiep aanwezige, mogelijk colluviaal herwerkte, tertiaire oorsprong. Dit komt overeen met de kartering op de bodemkaart van België. De aanwezigheid van ondiep tertiair materiaal is historisch gezien wel de reden waarom het landschap hier op de Ferrariskaart bebost is, landbouwkundig is het immers weinig interessant.

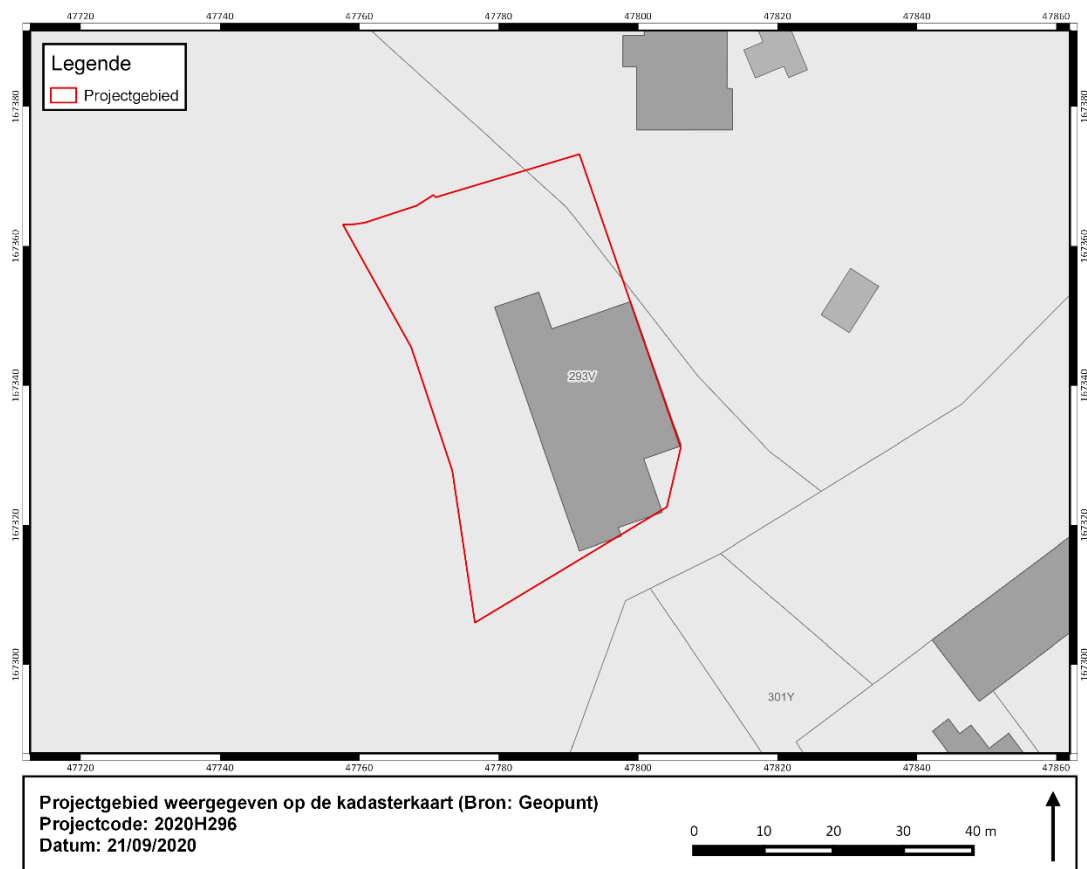
Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd een mogelijke tunnel aangetroffen. Dergelijke structuren zijn in deze zone van het front niet historisch gekend waardoor het een vrij relevante vondst betreft met een aanzienlijk kennispotentieel.

Ook de aard en bewaringsgraad van de aangetroffen sporen is zeer relevant voor het projectgebied en de ruimere omgeving die archeologisch vrij onderbelicht is met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog. Verder onderzoek zou meer inzicht kunnen geven in de aard en bewaringsgraad van WO1-sporen in deze landschappelijke context die tevens van een vrij groot historisch belang is.

Uit voorgaand het assessmentrapport blijkt dat een vervolgonderzoek binnen het projectgebied van 'Ieper Eekhofstraat' een duidelijke en relevante kennisvermeerdering zal opleveren betreffende de Eerste Wereldoorlog. De aangetroffen relevante archeologische sporen zijn allen te dateren in de Eerste Wereldoorlog. Hierbij werden zowel historisch min of meer gekende structuren zal nieuwe

elementen aangetroffen. Het projectgebied is ook gelegen in een archeologisch minder gekende zone waardoor ook de aard en bewaringsgraad van de sporen meer inzicht kan bieden en bijgevolg relevant is voor de ruimere omgeving. Bijgevolg wordt verder onderzoek geadviseerd teneinde het wetenschappelijk potentieel van deze site ten volle te kunnen exploiteren.

Om deze redenen wordt een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een vlakdekkende opgraving.

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (© Geopunt).

1.3 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

1.3.1 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Uit het bureauonderzoek, waarbij een luchtfotografische studie van het projectgebied werd geconsulteerd, bleek een trefkans inzake archeologische relicten. De verwachting bestond voornamelijk uit sporenarcheologie.

Ter evaluatie van dit potentieel erfgoed in de vorm van bodemsporen werd een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk geacht. Een proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem heeft (net als proefputten in stedelijke context) als doel steekproefsgewijs het terrein archeologisch te inventariseren en vanuit de resultaten van dit vooronderzoek wetenschappelijk beargumenteerde uitspraken te doen over het al dan niet overgaan tot een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving. Standaard wordt bij een proefsleuvenonderzoek tussen de 10% en 12,5% van het terrein archeologisch geïnventariseerd. Normaliter worden de proefsleuven ingeplant in een regelmatig patroon om zo tot een wetenschappelijk verantwoorde inschatting van de archeologische aanwezigheid te komen.

In functie van eventueel aanwezig erfgoed in de vorm van bodemsporen onder de bouwvoor en/of colluvium is een proefsleuvenonderzoek de aangewezen manier om eventueel aanwezig grondvast archeologisch erfgoed in kaart te brengen. De historische studie wijst reeds op een trefkans inzake defensieve structuren van de Eerste Wereldoorlog. Op basis van de waargenomen relicten kan de impact van de geplande werken op het bodemarchief bepaald worden.

Figuur 2: Overzicht van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek.

1.3.2 De aanwezigheid van een archeologische site

Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kon de aanwezigheid van een archeologische site uit de Eerste Wereldoorlog worden vastgesteld.

Ondanks de beperkte oppervlakte werden tijdens het proefsleuvenonderzoek werd een aanzienlijke variëteit aan sporen geregistreerd. Het ging om 13 antropogene sporen waarvan er 10 dateren uit de Eerste Wereldoorlog. Het gaat om een ingestorte tunnel (spoor 1), loopgraaftreks (spoor 3 en spoor 8), een communicatielijn (spoor 4) en enkele bomkraters (spoor 2, spoor 6 en spoor 7).

Daarnaast werden er 3 vondstnummers uitgeschreven. Het betrof een Franse batterij die in de opvulling van de tunnel werd aangetroffen en een communicatiekabel. In een recentere greppel werd ook nog wat aardewerk aangetroffen.

De aangetroffen archeologisch relevante sporen dateren uit de Eerste Wereldoorlog. Ze zijn deels gekend uit historische bronnen en luchtfotografie maar tijdens het uitgevoerde onderzoek werd ook een tot nog toe ongekende structuur aangetroffen.

Verder onderzoek wordt hierbij noodzakelijk geacht.

Figuur 3: Geïnterpreteerde allesporenkaart

1.3.3 Impactbepaling

De opdrachtgever plant de inrichting van een nieuwe golf-oefenhal aan de Eekhofstraat 14 te Hollebeke, Ieper. Het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek beperkte zicht hierbij tot de reeds toegankelijke zone die daadwerkelijk verstoord zal worden.

Voor fase 1 betreft het de oprichting van een nieuwe gebouw met een oppervlakte hebben van ca. 616 m². Het gebouw wordt volledig onderkelderd tot een diepte van 4 m-mv, inclusief vloerplaat. Ter hoogte van een liftput zal de uitgraving lokaal nog een halve meter dieper zijn. Een inrit precies ten oosten van de nieuwbouw zal toegang verlenen tot het ondergrondse niveau (uit: WILLAERT & VAN GOIDSENHOVEN 2020).

Figuur 4: Overzicht van de geplande werken (uit: WILLAERT & VAN GOIDSENHOVEN 2020).

1.3.4 Waardering van de archeologische site

1.3.5 Bepaling van de maatregelen

Aangezien de aangetroffen archeologische site door de uit te voeren werken bedreigd wordt is een behoud *in situ* niet mogelijk. Voor een behoud *ex situ* is een opgraving noodzakelijk. Het reeds aangelegde archeologisch ensemble is bovendien slechts een deel van het verwacht aan te snijden potentieel.

Hierdoor wordt een vlakdekkende opgraving van een gedeelte van het projectgebied noodzakelijk geacht. De modaliteiten hiervoor worden hieronder in het Programma van Maatregelen verder uitgewerkt.

1.4 Programma van Maatregelen

1.4.1 Afbakening van de op te graven zone

Op basis van het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat het noordelijke deel van het toegankelijke onderzoeksterrein (FASE 1) in aanmerking komt voor een vlakdekkende opgraving. Over het voorlopig ontoegankelijke deel dat in een tweede fase zal worden onderzocht kan voorlopig nog geen uitspraak worden gedaan, als is het niet onwaarschijnlijk dat de aangetroffen tunnel verder in oostelijke richting, en dus in het terrein voor fase 2, zal doorlopen.

Het deel van het projectgebied dat wordt weerhouden voor verder archeologisch onderzoek middels een vlakdekkende opgraving is ca. 530m² groot. De diepte van het archeologisch vlak in de proefsleuven bevond zich gemiddeld op 1,10m onder het maaiveld. Er worden hier geen grote afwijkingen verwacht bij het vlakdekkende onderzoek.

1.4.2 Beschrijving van de wetenschappelijke doelstellingen

De wetenschappelijke doelstelling van het geadviseerde vervolgonderzoek onder de vorm van een vlakdekkend onderzoek is om het archeologische potentieel van het projectgebied te onderzoeken en met name met betrekking tot de twee verschillende onderwerpen waarover met vrij grote zekerheid kenniswinst geboekt kan worden:

Ten eerste is er de aanwezigheid van een ondergrondse tunnel. De zijn niet ongewoon voor de frontzone van de Eerste Wereldoorlog maar tot op heden zijn er geen gekend in deze zone van het front, archeologisch noch historisch. Verder onderzoek naar deze structuur zal mogelijk uitsluitel kunnen geven over de mogendheid die deze structuur heeft aangelegd en een mogelijke datering zal kunnen uitwijzen in welke fase van de oorlog dit gebeurde. Deze informatie kan leiden tot een beter begrip en een mogelijke functiebepaling van deze structuur en de mogelijk creëren om dergelijke tunnels in deze zone van het front verder te onderzoeken.

Een tweede onderwerp waarop kenniswinst geboekt kan worden is de aard en bewaringsgraad van de aangetroffen WO1-structuren. In de ruime omgeving is tot op heden nauwelijks archeologisch onderzoek uitgevoerd met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog. Deze opgraving zal dus een inzicht verschaffen in de aard en de bewaringsgraad van de archeologische sporen uit deze periode waarover momenteel, geen gefundeerde uitspraken kunnen worden gedaan.

Het geadviseerde vervolgonderzoek kan bijgevolg een meerwaarde betekenen voor het onderzoek naar de Eerste Wereldoorlog. De potentiële kenniswinst is vrij zeker en regionaal te noemen aangezien de resultaten inzichten kunnen verschaffen die slaan op de ruimere omgeving rond het projectgebied.

Verder onderzoek lijkt dus op basis van het proefsleuvenonderzoek opportuun en waardevol met een zekere kans op een brede potentiële kennisvermeerdering die bovendien als waardevol en historisch relevant kan worden ingeschat op een regionaal niveau.

Om aan het de onderzoeksdoelstellingen te voldoen dienen minstens enkele onderzoeksvragen beantwoordt te worden:

- Landschappelijk en bodemkundig
 - Wat is de relatie tussen de aangetroffen sporen en het landschap, met inbegrip van de bodem.
 - Heeft het landschap en de bodem een aanwijsbare invloed gehad op de aanleg van bepaalde structuren of de loop of positie ervan?
 - Heeft het landschap, de landschappelijke ligging of het landgebruik invloed (gehad) op de bewaring van de archeologische sporen?

Wat is de datering/fasering van de verschillende sporen?

- Kunnen de aangetroffen structuren nader worden geïnterpreteerd qua functie en datering?
- Wat is de interpretatie van het projectgebied voor de potentieel verschillende fasen?

- Hoe is de bewaring van de sporen?
- Zijn er elementen die een duidelijke, positieve of negatieve, invloed hebben (gehad) op de bewaring van de archeologische sporen?
- Hoe verhoudt het archeologisch archief zich tot de historisch gekende feiten?
- Werden er menselijke resten aangetroffen binnen het projectgebied?
 - Wat is hun maximaal achterhaalbare identiteit? (naam – eenheid – nationaliteit)
 - Kan hun doodsoorzaak worden vastgesteld?
 - Uit welke fase van de oorlog dateren deze menselijke resten?
 - Op welke wijze werden deze begraven of aangetroffen?
 - Is de aanwezigheid of afwezigheid van de aangetroffen menselijke resten, zowel naar aard als hoeveelheid conform de verwachtingen?
 - Kan worden verklaard waarom er tijdens het proefsleuvenonderzoek slechts een beperkte hoeveelheid menselijk botmateriaal werd aangetroffen?
 - Kan de vondst van menselijk botmateriaal (V14) in spoor 50 van het proefsleuvenonderzoek gelinkt worden aan vondsten of extra botmateriaal in de omgeving of context van de vondstlocatie?

1.4.3 Beschrijving van de aan te wenden opgravingsstrategie, -methoden en – technieken

Te Ieper Eekhofstraat werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waaruit bleek dat een vervolgonderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving wenselijk is. Het gaat om het noordelijk deel van het reeds toegankelijke projectgebied (FASE 1) met een oppervlakte van 530m².

Het terrein is beperkt in oppervlakte waardoor er gewerkt wordt met 1 werkput die de gehele oppervlakte beslaat.

De aanleg, registratie en opgraving van de werkput gebeurt conform de bepalingen van Code van Goede Praktijk.

Op basis van de gegevens van de voorafgaande onderzoeken wordt geen complexe verticale stratigrafie verwacht.

Figuur 5: Advieszone voor verder onderzoek.

De vondstbehandeling en vondstregistratie zal conform de Code van Goede Praktijk gebeuren.

Aanvullend op de bepalingen van de Code van Goede Praktijk adviseert dit Programma van Maatregelen dat een deel van de relevante sporen in negatief wordt opgegraven. Hiervoor dient op basis van het terreinwerk een relevante selectie gemaakt te worden. Vooral in complexere sporencombinaties en/of in sporen met *in situ* vondstenmateriaal wordt deze werkwijze sterk aangeraden.

Het projectgebied bevindt zich in de frontzone van de Eerste Wereldoorlog. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd geen munitie aangetroffen. Dit sluit de aanwezigheid van munitie echter niet uit. Hiervoor dienen de nodige voorzorgsmaatregelen genomen te worden. Het inschakelen van een OCE-deskundige voor begeleiding en/of advisering van de werkzaamheden wordt aangeraden.

1.4.4 Implicaties voor het terrein en de nog geplande sloopwerken in afwachting van het geadviseerde onderzoek

Gezien de vaststelling van de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied en over de volledige oppervlakte ervan dient de eigenaar de nodige maatregelen te treffen ter het behoud van deze site.

Dit betekent dat het terrein zo veel mogelijk ontzien moet worden van verdere compactie of bodemingrepen die dieper gaan dan de bestaande ploeglaag.

1.4.5 Mogelijke afwijkingen van het Programma van Maatregelen

Er worden geen afwijkingen van het Programma van Maatregelen verwacht.

Indien een afwijking noodzakelijk zou blijken, zal deze in het archeologierapport en eindverslag worden gemotiveerd.

Eventuele afwijkingen van het Programma van Maatregelen worden verwacht om de oorspronkelijke doelstellingen van het Programma van Maatregelen maximaal in acht te nemen.

1.4.6 Raming uit te voeren opgraving

Veldwerk: 11 mandagen

Verwerking en rapportage: 7 mandagen

Inschatting kostprijs: € 11000 (exclusief natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie)

1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders

Het veldteam bestaat minimaal uit:

- Een erkend archeoloog met een aantoonbare ervaring van minstens 240 dagen WO-1 sites waarvan minstens 5 met een oppervlak van minstens 1ha.
- Eén veldwerkleider onder begeleiding van een erkend archeoloog. Deze veldwerkleider heeft aantoonbare ervaring van minstens 100 dagen op sites met sporen uit de Eerste Wereldoorlog.
- Eén assistent-archeoloog, met een aantoonbare ervaring van minstens 100 dagen op sites met sporen uit de Eerste Wereldoorlog.
- aangevuld met medewerkers die houder zijn van een diploma zoals omschreven in de Code van Goede Praktijk.
- Eén OCE-deskundige met voldoende ervaring in het frontgebied uit de Eerste Wereldoorlog wordt aanbevolen.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog.

1.4.8 Voorstel voor bewaring van het te verwachten archeologisch ensemble

Voor de bewaring van het archeologisch ensemble dat tijdens het vlakdekkend onderzoek zal worden opgebouwd, wordt contact opgenomen met de intergemeentelijke dienst CO7, waarvan de gemeente Ieper lid is.

Vermoedelijke zal hierover pas een definitieve uitspraak mogelijk zijn na het veldwerk, wanneer een betere inschatting van de aard en omvang van dit ensemble mogelijk is. En onder de voorwaarde dat de eigenaar definitief afstand doet van de aangetroffen artefacten.

1.5 Conclusie

In het kader van geplande werkzaamheden die het bodemarchief bedreigen, werd voor het projectgebied Ieper Eekhofstraat (FASE 1) een luchtfotografische studie, een bureauonderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, aangevuld met een luchtfotografisch onderzoek. Op basis van de bekomen resultaten wordt verder onderzoek geadviseerd in de vorm van een vlakdekkende opgraving. Het archeologisch potentieel in het plangebied werd op basis van het gevoerde onderzoek onderzocht, waarbij archeologische sporen werden vastgesteld die gelinkt zijn aan de Eerste Wereldoorlog. Er werden hierbij duidelijke structuren en bomkraters aangetroffen over de gehele geadviseerde zone. Het potentieel op kennisvermeerdering is reëel en regionaal met enerzijds de vraagstelling omtrent ondergrondse tunnels die in deze zone van het front niet gekend zijn en anderzijds de vraagstelling omtrent de aard en bewaring van de archeologische sporen betreffende de Eerste Wereldoorlog in een archeologisch vrij onderbelicht gebied.

Op basis van de gegevens uit de verschillende gevoerde onderzoeken werd het opportuun bevonden om verder onderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving te adviseren.

Deel 2. Bibliografie

WILLAERT A. & VAN GOIDSENHOVEN W., 2020. *Archeologienota Eekhofstraat 14 (Ieper, West-Vlaanderen), Verslag van Resultaten*, Brugge.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt